

גליון 275
פרשת בא
שבט תשפ"ב
שנה שביעית

אני, את שלי עשיתי...

הרב אשר קובלסקי שליט"א

היה זה בשנת השמיטה תש"מ. אפי, יהודי יקר מחקלאי בקעת הירדן, האזין בקשב רב לשיחה השבועית הקולחת שנשא הגאון רבי שלמה זלמן גרוסמן שליט"א [אז, רבה של בקעת הירדן, כיום רבה של אלעד].

בדבריו, עמד הרב גרוסמן על מצות השמיטה הנפלאה, הנושאת בחובה הבטחה אלוקית יקרה מפז: 'וצייתני את ברכתי', למשביתים שדויתיהם בשנת השמיטה. הדברים נגעו ללבו, והוא החליט לשקול לשמור שמיטה. לא מדובר בהחלטה קלה – חקלאי נושא על כתפיו אחריות כלכלית כבידה: הוא משלם משכנתא מדי חודש בגין כלי העבודה היקרים שברשותו, הוא בונה קשרים עם ספקים העלולים למצוא לעצמם מקורות חילופיים אם לא יספק את הסחורה, הוא מחזיק בכח אדם שהושקעו בו הכשרה ונסיון וידע, עובדים שבוודאות לא ימתינו לו שנה שלימה. כל זאת, חוץ מהצורך לפרנס בכבוד את משפחתו...

יחד עם זאת, חפץ אפי בכל מאודו לקיים את מצות השמיטה. הוא פנה לרב גרוסמן, וביקש לדעת אם כאשר ישמור שמיטה – מובטחת לו שמירה עילאית לבל יינזק מהמצוה חלילה. הרב גרוסמן הפנה את השאלה לגר"ש אלישיב זצ"ל, אשר אמר כי אין בכוחו להבטיח, אך יכול להתחייב כי יזכה לסייעתא דשמיא מרובה. אפי שמע את התשובה, התלבט עוד ימים ארוכים, ולבסוף הכריע – לשמור שמיטה כדת וכהלכה, ויהי מה! עוד באותו היום הושבתו שדותיו, עשרות דונמים פעילים הפכו ל'שטחים מתים'. כלי עבודתו שבתו ממלאכתם, והוא סירב אף להשכירם – כדי לא לסייע בידי עוברי עבירה.

אפי הפך לנלעג בקרב אנשי היישוב. חבריו המשיכו להשכים מדי בוקר לשדות, לזרוע ולנכש, לטפח ולהשקות. רק אפי נותר בבית המדרש בחברת הגמרא... אין מילים לתאר את הקשיים הרבים שהיו מנת חלקו. כיצד נפרד מעובדיו המסוריים, בהם השקיע אינסוף כוחות וידע, על מנת שישירתוהו לאורך שנים. כיצד נאבק עם הבנק על הסדרי תשלומי המשכנתאות, וכיצד היו לקוחותיו מאוכזבים, ולועגים לרעיונו 'ההזוי' – להשבית את הקרקע שנה שלימה. בגבורה יהודית עילאית עמד כנגד כל אלה בעוצמה רבה ולא נשבר, עד שחלפה ועברה לה שנה תמימה...

במוצאי צום גדליה, בראשית שנת תשמ"א, שתו הרב גרוסמן ואפי 'לחיים' בצוותא, בשמחה ובהודאה לה' הטוב שזיכה יהודי יקר לשמור על השמיטה קלה כחמורה. רק יום למחרת ירד אפי לשדה הבור, והוציא מהמחסן את הטרקטור המאובק, מתחיל – באיחור ניכר – לחרוש את השדה לקראת החורף המתקרב בצעדי ענק. אפי כבר סיים לחרוש את השדה כולה, אך זרעים לא יכול היה להשיג. באותם ימים, הזרעים חולקו על ידי הסוכנות, ומי שלא בא לקחתם ולזרועם מבעוד מועד – בחודש אב לערך, היה מפסיד את חלקו. כך קרה גם לאפי, כאשר בשלהי חודש תשרי נודע לו כי אזלו הזרעים כולם, והוא עומד מול שדה חרושה אך ללא זרעים...

לאפי היה חבר ותיק, שעבד בסוכנות. אפי פנה אליו בבקשה לעזרה, אך נענה במשיכת כתפיים: 'תאמין לי אפי, הייתי שמח לעזור, אבל באמת באמת, הכל הכל נגמר. אין זרעים במחסנים. חיפשתי בשבילך הבוקר שוב, ולא מצאתי אלא כמות עצומה של זרעי סלרי מסוג גרוע במצב מרקיב, אותם תוכל לקחת בחינם', הציע החבר בספק הלצה...

לאפי לא נותרו הרבה ברירות. עוד באותו היום נסע למחסני הסוכנות, וחזר משם עם כמויות אדירות של זרעי סלרי רקובים למחצה. למרבה תדהמת חבריו ליישוב, החל לזרוע במרץ את השדה בזרעי סלרי, במאמץ להספיק את הגשם הקרוב... למרבה ההפתעה, הסלרי גדל גם גדל, הרבה יותר מהצפוי, פי שלושה מהרגיל. אם קודם לכן לעגו לו על המעשה המטופש שבזריעת כמויות כה גדולות של סלרי בלי שיהיה ברור מראש מי יקנה אותם – עתה הפך הלעג לצחוק של ממש. 'אפי, אמרו החברים בלגלוג, 'תראה את השדה, אפשר להאכיל את כל מדינת ישראל בסלרי בלבד לשלושה חודשים! מה תעשה עם כה הרבה סלרי? מי יעזור לך לנקות את השדה מהשטות הזו לפחות עד לעונת הזריעה הבאה?'

אך אפי הרים עיניים מאמינות ובוטחות אל על. 'אני את שלי עשיתי, זרעתי את השדה כדי לא להפסיד את העונה. מה שנשאר לי היה סלרי – וזה מה שזרעתי. זה שהסלרי תפח כך, וזה שאין לי מושג מה אעשה אתו – זה ענייניו של מי שציוה על השמיטה, לא ענייני בכלל!'

ערב אחד, קיבל אפי טלפון מהחבר מהסוכנות, שסיפק לו את זרעי הסלרי

אני, את שלי עשיתי...

לעילוי נשמת
הרב אלטר אהרן יצחק
הרשקוביץ זצ"ל
י"ז בטבת תשע"ו

עלות העלוין לשבת
200 ₪ בלבד
בנק דיסקונט סניף 56
השבון 61135
ע"ש: SHCH office
אסמכתא למייל:
Shuly3910@gmail.com

הפצה: אלעד, חדרה, נתניה,
בני ברק, פתח תקווה, רחובות,
מודיעין עילית ואחיסמך

העלוין נתרם השבת
לעילוי נשמת

הרב שמואל ברוך פלד זצ"ל
ב"ר שמעון זצ"ל

גלב"ע בעשירי לחודש טבת תשפ"ב

הגרועים. 'מה העניינים אפי?' שאל החבר, 'זוכר את זרעי הסלרי שנתתי לך? תגיד, צמח מהם משהו?' 'מה צמח, כמה צמח, אין לך מושג בכלל...' אמר אפי, 'אני אוכל סלרי, ישן סלרי, טובע בתוך ים סלרי. הפסיקו לקרוא לי אפי, התחילו לקרוא לי סלרי...' הסלרי הזה תפח למימדים עצומים בגודלם, וכל השדה שלי נראית כאוקיינוס אחד גדול של סלרי...' להפתעתו, החבר מהסוכנות דווקא התלהב מהתשובה. 'מצוין, אפי. בדרך כלל מוכרים ראש סלרי בחצי דולר, התסכים למכור לי את כל הכמות בפי עשר לראש, בחמש דולר ליחידה?' 'מה?' אפי התבלבל. בחצי מהמחיר הרגיל היה מוכר, לו מישהו היה קונה ממנו מחצית מהכמות. ועתה, הצעה לתשלום פי עשר על כל הכמות – 'מה קרה?' שאל מופתע.

'תשמע, אין לך מושג מה קורה בשווקי אירופה. היה שם חורף קשה, קור עצום וחריג. כל הסלרי שגדל שם קפא ונבל, כאשר מאידך, אנשים ספונים בבתיים ומבקשים מרק חם לחמם את ליבם, ומרק אירופאי הוא לא מרק אם אין בו סלרי. תבין מה אני אומר – כל אירופה מחפשת סלרי, ואין שם ראש אחד לרפואה!'

כבר ביום המחרת, עמדו עשרות פועלים ערביים וקטפו במרץ את כמויות הסלרי העצומות. צי של מכוניות שינע אותם אל שדה התעופה, ומשם למטוסים הממריאים לאנגליה, לבלגיה, להולנד, לשווייץ ולכל רחבי אירופה. בתוך חודש ימים השדה 'נוקתה' מכל רבב סלרי, כל הסחורה נחטפה באירופה במחירים גבוהים עד פי עשרים!

אפי שילם את החובות משנת השמיטה, הניח אחוז ניכר מהרווח בהשקעות שונות, וגם קנה לעצמו מכונית חדשה ונוצצת, מהסוג שלא מצוי ביישוב בו הוא מתגורר. 'למכונית הזו, היה אומר בחיך, 'אני קורא 'הרכב של השמיטה' – כי זה רק הבונוס הנוסף שקיבלתי על רווחי העתק!'

יהודי מאמין ויודע, שזה לא אפי, וגם לא סלרי, בוודאי שלא מזג האויר באירופה. זו עוד המחשה לכך שיהודי צריך לעשות השתדלות, וזהו. כל היתר תלוי רק ב'וציית את ברכת' – בברכת השם.

זה לא משנה מה נעשה, כמה נרוץ, ובמי נתייעץ. עוד שעות עבודה או פחות, קשרים טובים יותר או פחות – זה הכל אחיזת עיניים, שקר אחד גדול שכולנו חיים בתוכו. אבא משמים מנווט כאן את העניינים, וחותר פרנסה כרצונו, זן את העולם כולו בטובו, בחן, בחסד וברחמים!

תחזית האמונה

הרב אליהו מאיר פייבלזון שליט"א

בימים שעוברים עלינו, כשבכל יום ויום התחזית מאכזבת מחדש, עלה שוב הדיון על המשמעות האמונית של החקירה המדעית, בכל תחומי המדע ובתחום הגשם בפרט.

הדיון הזה איננו חדש, ועוד בהיות ילד, שמתי לב שבכל מקרה של תחזית שהכזיבה, רבים קבלו זאת בסיפוק. כאילו אמונת ישראל יוצאת מאוששת יותר מכישלונם של אנשי המדע. חשוב להדגיש שההצלחות של התחזית הולכות ומתרבות, ולפעמים נראה שהיכולת שלהם לנבא אירועים היא גבוהה למדי.

הייתי רוצה לחלק את הדיון לשני חלקים. החלק האחד הוא עצם היכולת האנושית להכיר את חוקי הטבע ברמה מעמיקה כל כך, באופן שיאפשר להם

לנבא את העתיד בתחומים רבים. והחלק השני הוא היומרה האנושית העומדת מאחורי המפעל המדעי. היחס שלי, כיהודי מאמין למדע והצלחותיו, הוא נקי מתסבוך. אני יודע משחר ילדותי, וככל הנראה ידעה זאת האנושות מיום היות אדם עלי ארץ, שחוקי הטבע פועלים בעולם. יתר על כן, אנו יודעים שהקב"ה מעוניין וחפץ בהנהגת העולם בדרך הטבע, והניסים, בהגדרה, הם חריגה מסדר הדברים הכללי. המגמות של הקב"ה בבריאת העולם והאדם, יוצאות לפועל דווקא כאשר הדברים פועלים לפי טבעם.

טבע הוא הרצון הכללי של המהווה את כל ההוויות ית' (כלשון רבינו החזו"א באחת מאגרותיו). הקב"ה יכול להשיג את כל מגמותיו ומטרותיו, מן היחיד ומן הכלל, בלי שום חריגה מחוקי הטבע. כאשר אמר הרמב"ן בפירושו לתורה (שמות י"ג ט"ז), שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, אין כוונתו לנס בניגוד לדרך הטבע. גם הוא יודע שהעולם נוהג לפי חוקים, והאדם מצווה לפעול על פיהם.

כוונת הרמב"ן ללמד אותנו שלכל אירוע יש גם פירוש רוחני מוסרי, שבורא העולם קיבל עליו החלטה. דהיינו, הטבע לא יכול להיות אף פעם צידוק לסבל או לעונג של אדם, ורק ההכרעה האלוקית היא הסיבה. כלשון חז"ל (חולין ז' ע"ב), אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה.

לעומת זאת, אין לנו ספק שהקב"ה פועל את תכניותיו ע"י חוקי הטבע. אנו יכולים לנסח משפט שאינו חולק על דברי הרמב"ן, אבל מנוגד להם, והוא יהיה נכון לחלוטין: אין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שידע שכל דבריו ומקריו טבע הם, ואין בהם נס כלל. רוב ככל דיני התורה בנויים ומיוסדים על חוקי הטבע. אדם הנוהג לפי דמיונו,

בניגוד לחוקי הטבע, ומצפה שהקב"ה יפעיל את הדברים בדרך נס, הוא בדרך כלל עבריין, והוא יהיה חייב בדיני שמים ובדיני אדם. המדע איננו יותר מאשר התבוננות שיטתית בחוקי הטבע, והמאמץ לדעת אותם ולהשתמש בהם. מבחינתי אין בו לא קושי ולא אתגר, עבור האמונה.

עניין אחר לגמרי הוא המגמה התרבותית העומדת מאחורי המפעל המדעי הגדול. שיהיה ברור, אין שום רע במאמץ אנושי לסדר את החיים ולייעל אותם, והמדע עשה את זה באופן מוצלח למדי בתחומים רבים. אני תופס שזהו חלק מהתפקיד שבורא העולם הועיד למין האנושי, והוא חלק מן הברכה 'פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה', לי אישית ברור לגמרי שהחיים כיום הם טובים יותר

במובנים רבים מאד, בעקבות המחקר המדעי. לעומת זאת, כדאי להודות שהרוח שהעמידה את המדע החדש, לא הייתה חפה מגאווה אנושית פסולה. התנופה הגדולה של המדעים במאות השנים האחרונות הלכה יחדיו עם היומרה של אדם חופשי ממורא שמים ופטור מתקווה לד'. איננו סבורים שזה היה חייב להיות כך, אבל כך זה אכן היה. עד היום אנו מריחים לפעמים את הגאווה הזו עולה מרוחה של הקהילה המדעית, ומהאוירה של ציבוריות בורה במדע ובתורה גם יחד. זוהי הסיבה שפעמים רבות אנשים מאמינים חשים שלא בנח עם הישגי המדע.

הגאווה הזו, מן הראוי שתתנפץ. עליה הכתוב אומר (ישעיהו ב' י"ז), ושח גבהות האדם ושפל רום אנשים

ונשגב ד' לבדו ביום ההוא. כל גדלות שלקח האדם לעצמו בניגוד לכבוד ד', דינה להשפלה.

איך יוצרים אדם?

הרב לוי גרוסברד שליט"א

רבי גרשון ליבמן, אוד מוצל מאש תופת החורבן, לפיד אש נובהרדוקהי, שהדליק בשלהבת התורה את כל צרפת והעמיד לגיונות של תורה ועבודת ה' בכל צרפת לאחר החורבן, מספר שהיה תקופה שהיה במצב כלכלי קשה בענין החזקת מוסדותיו, לשם כך פנה אל הגוינ'ט שהיה ארגון יהודי שסייע למטרות יהודיים, מנהל האגף בצרפת היה אדם חילוני, וכאשר פנה לבקשת עזרה שאלו: מה מטרת הישיבה ואמר מטרת הישיבה לבנות בני אדם, משפט זה קומם את המנהל שנעמד ממקומו והרעים בקולו: בני אדם אל תאמר לי משפט כזה, הייתי בשואה וראיתי איך המנומסים שבאנושות עשו את הדברים הזועתיים ביותר, לך מכאן וסילקו בבושת פנים.

לאחר שירד מעט מדריגות רצה לשוב ולא נתנו לו להיכנס, ורק כאשר הבטיח שלא ידבר מאומה בענין הכספי אושר לו הכניסה, ואמר לפני המנהל גם אני בוגר המחנות ועוניתי בכל העיניים... אחד ממשחקי הגרמנים ימ"ש היה שבסיום יום עבודה כאשר היינו רעבים ומותשים עד אין קץ וציפינו לאיזה דבר מאכל, היו מצווים אותנו לחפור בור ט' מטר ושם היו מניחים את המאכלים, היה זה סיר מים רותחים ללא שום ירק ומעט מלח, ומי שיורד ומעלה יש לו איזה חצי צלוחית, היה במחננו אדם זקן שלא היה לו שום כח למצב זה והיינו קבוצת בני ישיבה שתומכים בו מעלים אותו וכו' וכך החזיק זמן מה מעמד, אבל לאחר תקופה נכנס ליאוש והפסיק לאכול מתוך מטרה שימות כי לא היה לו יותר כח הסבל, וכמה שדיברנו אל ליבו ללא הועיל, לאחר יומיים כאשר שכב באפיסת כוחות לפתע חזר בו ורצה לחיות וביקש דבר מאכל, מכיון שלא נשאר כלום לתת לו נאלצנו לפנות לאיזה צעיר חילוני שעבר שם ולבקש ממנו צלוחית אחת מתוך שתיים שהיו בידו כדי להציל את הזקן ואמר ביבושת זה שלי ולא אתן לאחר, והזקן נפח את נשמתו, באותו רגע נתעלף המנהל, כאשר נתעורר אמר אכן היית אני אותו בחור חסר לב, וצדקתם כי אתם בישיבות מגדלים בני אדם וזוכר אני את מסירותכם והתנהגותכם, לכאלו תלמידים צריך לתת מענק גדול ומיוחד שאכן ניתן.

מה זה בן אדם, ואיך יוצרים אותו? מהי צורת האדם עליה נוכל לומר שנתכונה התורה באומרה נעשה אדם. כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ה ה"ב) שכל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו ויתכן שכוונת הרמב"ם שכל אדם יכול להיות צדיק כמשה רבינו, היינו שכל אדם לפי ערכו ולפי כוחותיו יכול להיות עבד ה' כמו משה רבינו לפי כוחותיו, וכן מבואר ברבינו יונה בתחילת שערי העבודה שכתב, וז"ל: על כן האיש העובד ישתדל תמיד להשיג ערכו וערך הצדיקים והחסידים ומעלתם חשיבותם וחיבתם לפני ה' ית' ודבקתם ויבין וישכיל וידע כי יוכל להשיג מעלתם וחשיבותם וחיבתם כאשר יעבוד כמותם כל ימי חייו ועתותיו ושעותיו ורגעיו כפי כחו והשגתו, כמו שנאמר כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו, כי האל ית' אינו מבקש מבני אדם כי אם לפי כחם כאשר יתבאר בע"ה וגם האבות ז"ל לא עבדוהו כי אם לפי כחם והשגתם, ע"כ.

עוד מבואר שהאדם נתבע כפי כוחו ונדרש להגיע למיצוי השגתו ואז יהיה במעלת הצדיקים והחסידים וחיבתם.

מהי הדרך להגיע למיצוי הכוחות, כדי למצות את שלימות הכוחות הגלומות באדם צריך הוא להאמין בערך כוחותיו, הכרה זו משמשת עבורו כאמצעי משמעותי להוציא כוחותיו מן הכח אל הפועל.

סיפורים רבים ישנם על אנשים שבמצבי לחץ והכרח גילו בקרבם כוחות שלא הכירו מקודם לכן, כאשר האדם נתון למצב של הכרח וכפיה הוא מגלה להפתעתו כמה כוחות גלומים בו ע"מ להצליח במשימה המוטלת עליו. מעשה שאירע בזמן השואה באחד המחנות אספו הגרמנים מאה יהודים וציוו עליהם לפרק מסילת ברזל במשך שעה אחת, הקבוצה לא הצליחה במשימה כי הדבר היה מעבר ליכולתם, אח"כ הוציאו הגרמנים להורג עשרים וחמש מחברי הקבוצה ונותרי שבעים וחמש, פנו החיילים הגרמנים לאלו הנותרים ונתנו להם הזדמנות נוספת לפרק את מסילת הברזל במשך שעה, למרות שעכשיו הם היו פחות אנשים הצליחו לפרק תוך שעה את המסילה מפני שהפחד מן ההוצאה להורג שהיתה עכשיו כ"כ מוחשית עבורם הוציאה מקרבם כוחות נסתרים ונעלמים שהיו בהם, זהו סוד כוחה ותועלתה העצומה של הכפיה וההכרה.

הבעיה שלנו שאנו לא רואים במוחש את העוצמה והחיות שתורתנו נותנת לקיום העולם, הלא אם היו אומרים לנו לפני אלף שנים כי יבוא יום וידברו איש עם רעהו ואף יוכלו לראות ממרחקים על ידי לחיצת כפתור לא היה ניתן להבין רעיון זה, והנה כיום המציאות לפנינו, כך העולם הרוחני אמנם אנו לא רואים אבל צריך לדמיין שלכל בן ישיבה מחוברים אלקטרודות אדירי עוצמה שמחוברים לנקודות מסוימות בכל העולמות וכולם פועלים על ידי כל התגברות, כל מעשה מצוה וכל תפילה.

ביטחון והשתדלות

הגאון רבי לייב נתן מינצברג זצוק"ל

אחת הסוגיות המרכזיות השייכות למידת הבטחון בפועל, הוא עניין ה'השתדלות', כלומר כלל הפעולות והמעשים שעל האדם לעשות כדי להשיג צרכיו ומאווייו בעולם.

ולכאורה יש במעשים אלו משום סתירה למצוות הבטחון. שהרי כיון שהכל מאת ה' והוא מזמין לאדם כל צרכיו כפי גזירתו, אם כן מדוע על האדם לעשות פעולות לפרנסתו ושאר צרכיו. ראם רצון ה' שיהיה לו כן וכך גזר עליו, הרי יבואו לו צרכיו בלי כל פעולות. וכאשר עוסק בהשתדלות הרי לכאורה מוכיח בזה שאינו בוטח בה', אלא מדמה שהדבר תלוי במעשיו ולא בגזירת המלך. והרבה האריכו בספרים בעניין זה, כל אחד לפי דרכו המיוחדת, יעוי"ש.

ונראה שבירורן של דברים כך הוא, שהרי הקב"ה הוא קבע את סדרי הבריאה ודרכו של עולם, והוא שקבע כיצד היא הדרך שהאדם ישיג צרכיו בעולם. וכשם שקבע שסדר הצמיחה הוא רק על ידי זריעה והשקיה ועידור וכו' והמאכל נעשה ראוי לאכילה רק על ידי אפיה ובישול וכדו', כך קבע בסדר העולם כי פרנסתו של אדם, ויתר צרכיו, יבואו לאדם רק על ידי השתדלות כדרכו של עולם. ולא ידור האדם בבית רק על ידי בנין ויגיעת פועלים. וכן כל דבר שבעולם, אין מושג לו לאדם רק על ידי מעשיו

ופעולותיו, וכל העולם מסודר באופן זה, שנצרך האדם לעשיית מעשים כדי להשיג את צרכיו, וכל מה שנברא בעולם עדיין צריך תיקון".

ומכיוון שכך קבע הקב"ה בסדר העולם שרק על ידי פעולות ומעשים ימצא האדם את צרכיו, הרי מי שסומך ובוטח על הקב"ה ומניח עצמו להנהגתו יתברך, הרי עליו לנהוג כפי שקבע ה' בעולם שרק כך ישיג האדם צרכיו אלו, ויעשה פעולות השתדלות כשנצרך להשיג ענייניו, משום שכך הוא רצון ה', וכך קבע מנהיג העולם שהאדם יזדקק לפעולות אלו כדי להגיע לצרכיו. אולם אם יצפה האדם להשיג כל צרכיו בלי טורח, בטענה, שמאחר והקב"ה רוצה להאכילני, יספק לי אפוא את מזוני באיזה דרך שהוא בלי פעולות מצירי, לא זו הדרך.

ואף שמדמה שבכך הוא מהדר ביותר במדרגת הבטחון, הרי אדרבה לאמתו של דבר הריהו נוהג בזה בהיפך מידת הבטחון, שאינו סומך ובוטח על ה' ואינו נותן אמון בהשגחתו, להניח עצמו על הנהגתו יתברך, שיהיה משיג צרכיו בדרך שקבע ה' עבורו, וכפי שמנחה אותו בדרכו של עולם, אלא רוצה שיתנו לו באופן אחר, כפי שנראה לו, ולא כפי שהקב"ה קבע, וזה היפך הבטחון, אכן, יש מדרגה במידת הבטחון, אשר נתבאר הרבה בספרי הבעש"ט ותלמידיו, להיות בוטח בה' גם בלי שיזמן לעצמו סיבה טבעית להשיג צרכיו. ועיין בזה בספר 'דגל מחנה אפרים' פרשת בשלח, ו'אור המאיר' פרשת בהעלותך, מה שכתבו בשם הבעש"ט. והוא סוג בטחון כעין מה שנתבאר לעיל במדרגת רבי חנינא בן דוסא (מאמר רביעי אות ה'). וכן בספר מדרגת האדם לרבי יוסף יוזל מנובהרדוק זצ"ל נקט בדרך זו. אולם עיין בספר 'תולדות יעקב יוסף' פרשת וישב(דף לג) שבטחון זה נאמר לבעלי מעלה רמה בלבד, שמותר להם לנהוג למעלה מדרך הטבע, ולא לאיש ההמון שאם ירצה לנהוג כך לא יעלה בידו כלום.

ולא זו בלבד, אלא אפילו בתפילה מצינו בחז"ל שאין לפעול כדי לשנות מסדרו של עולם, כמו שכתוב בגמרא (ברכות נד. ושם ס.) שאין להתפלל על מעשה ניסים, מכיון שהקב"ה קבע סדר הטבע בעולם וכך רצונו יתברך שאלו יהיו חוקי העולם בקביעות, משום כך כשמתפלל לשנות מסדרי הטבע לעשות עבורו ניסים, הרי זה עושה נגד רצון ה' ומתעקש מול הנהגת הבורא, וחוטא בזה שאינו מניח עצמו ואינו בוטח על הנהגתו ית"ש ועושה פעולות להשיג מאווייו שלא לפי הסדר שקבע הקב"ה בעולם.

ומנגד, עדיין יש החרגה בתפילה לנס, כמו שכותב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספר 'פוקד עקרים' שכיוון שכל צרה רח"ל היא חריגה מסדר הטבע, על כן מותר להתפלל להוושע גם כשנצרך לזה נסים היוצאים מדרך הטבע, כגון חולי ל"ע שאין לו רפואה בדרך הטבע, וכן מי שהיא עקרה בטבעה שיש להם להתפלל על ישועתה, שהרי אדרבה ישועתה היא חזרה לסדר בראשית כתיקונו - כל בריאת האדם הוא לפרות ולרבות כמו שנאמר 'לא תוהו בראה לשבת יצרה, ודבר זה שלא תוליד הוא יציאה מסדר הבריאה ודבר שאינו ראוי כלל כפי חוקי הבריאה שיסד השי"ת, וולכן הישועה לזה אינו ככל נסים היוצאים מהטבע, ואדרבא בא לקיים הטבע שהרי כך הוא חוק טבע הבריאה להיות האדם מוליד.

ולבקש נס אין כל אחד ראוי לזה ואפילו הראוי מנכין מזכויותיו (שבת לב.) ואין ראוי לבקש לזה וגם אין עושין נס אלא כשיש בו צורך גדול, ונקרא להטריח את הקב"ה כידוע (ועיין תענית כד:). אבל זהו נס ויציאה מהטבע וכו', וזה כל אדם רשאי לבקש וראוי לכך שלא ישוב ריקם.

איך מחייבים את הבורא לתת

הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ שליט"א

מסופר כי הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב שמע כיצד יהודי משיח לבו לפני אחד הרבנים. התלונן הלה על מצבו הכלכלי הדחוק, צרות לאין שיעור סובבות אותו, וזאת בעוד הוא מתאמץ ללכת בדרך הישר, באמת ובתמים, שומר על כבוד הבריות ומשתדל לעבוד את ה' בנאמנות. "אין לי מושג למה מגיע לי לסבול כל כך!" נאנח היהודי "אני מאמין על שכר 'בעולם הבא', אך האם לא מגיע לי קצת גם 'בעולם הזה'? ולו פרנסה מועטה וקצת מנוחה לנפשי?".

ביקש הרב לנחם את היהודי המסכן. הסביר לו שאכן חלק מהשכר ניתן גם בעוה"ז, אלא שהשכר אינו בא בדמות דברים גשמיים, אלא שכר רוחני, התענוג שברוח. השמחה בלימוד התורה והששון בקיום המצוה, הם חלקי השכר שמקבלים כאן, בעולם הזה. 'יש עוד דרך!' נודעק הצדיק ר' לוי יצחק. "תתפלל ותיוושע! כפי שהצרות שמביא עליך הקב"ה, תמים פעלו, אינן צרות רוחניות אלא צרות גשמיות של ממש, כך הוא 'מחויב' להטיב לך גם שכר חומרי. טענותיך, נכונות וצודקות! שטח תפילה לפני הקב"ה, ערוך לפניו שיח לבך, והוא יתן לך צרכי גופך, גם בעוה"ז!"

הרב ששמע את דברי הצדיק הרים גבה בתמיהה! מאין לנו דעה זו? הסביר לו ר' לוי יצחק, בפרשתנו אומר הקב"ה למשה, דַּבֵּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם, וַיִּשְׁאַלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאָשְׁהוּ מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב. דורשת הגמרא "אין נא אלא לשון בקשה, א"ל הקב"ה למשה, בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל, בבקשה מכם שְׁאַלוּ ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק - וַעֲבָדוּם וַעֲנוּ אִתָּם קִיִּים בָּהֶם, וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרָכָשׁ גָּדוֹל לֹא קִיִּים בָּהֶם" (ברכות ט' ע"א). קשה, וכי הקב"ה צריך לקיים הבטחתו רק כדי ש'אותו צדיק', אברהם אבינו, לא יבוא בטענה?

אלא, ברור כי ה'רכוש גדול' אותו הבטיח הקב"ה הוא התורה! היא השכר הגדול ביותר, וְקָרָה הִיא מִפְּנֵינֵים וְכָל חִפְצֵיָהּ לֹא יִשְׁווּ בָּהּ, זה האוצר הגדול שהקב"ה 'תכנן' לתת לנו תמורת צרות השעבוד. ואעפ"כ, נתן לנו הקב"ה גם כלי כסף וכלי זהב, 'רכוש' פשוטו כמשמעו, כדי לא יטען אברהם, שהרי וַעֲבָדוּם וַעֲנוּ אִתָּם קִיִּים בָּהֶם, בהם ממש, בגופם, צרות גשמיות שסבלו המסכנים במצרים, ואילו וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרָכָשׁ גָּדוֹל לֹא קִיִּים בָּהֶם, בגופם ממש, ורק שילם להם ברוחניות... "צודק היהודי המסכן בטענתו ובתפילתו!" לימד 'סגורן של ישראל' זכות חסד ורחמים.

בכל שבת מברכים

מצורך גליון "הפרשה"

בתפוצת המייל בלבד!

להצטרפות לתפוצת המייל

shuly3910@gmail.com

בכל יום שלישי בשעה 7.00 בערב מתקיים

מסע אל הפרשה

ע"י הרב יאיר לב שליט"א

ברחוב טרומפלדור 63/2 פתח תקווה

